

У зв'язку з цим кримінальне провадження щодо неповнолітніх здійснюється з урахуванням особливостей, встановлених ч. 13 ст. 615 КПК України.

Так, дія положень частини другої статті 484 та частини чотирнадцятої статті 31 цього Кодексу може не застосовуватися в умовах воєнного стану, якщо наявні обставини, що унеможливають участь дізнавача, слідчого, судді, спеціально уповноважених на здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх.

Строк досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх в умовах воєнного стану продовжується керівником органу прокуратури, визначеним пунктом 9 частини першої статті 3 цього Кодексу, за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором, або прокурора.

Отже, право на захист є одним з фундаментальних прав дитини сучасної української держави.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 року №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Закон України «Про охорону дитинства» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року №4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Конвенція про права дитини https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text

УДК 343.62-053.2:355.01(470:477) (043)

Сіньова Л.М.

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення,
провідний юрист Центру соціального права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м.Київ, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДИТИНИ, ЯКА ПОСТРАЖДАЛА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ ТА ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ В УКРАЇНІ

В умовах повномасштабної війни в Україні виникло питання щодо соціального захисту дітей, які постраждали від активних бойових дій та тимчасової окупації.

У зв'язку із збройною агресією російської федерації, що призвела до тимчасової окупації частини території України, а також до того, що гинуть, отримують поранення та зазнають різних видів насильства діти на всій території України, та відповідно до [частини шостої](#) статті 30¹ Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III зазначений статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, надається органом опіки та піклування за місцем реєстрації дитини як внутрішньо переміщеної особи. Порядок надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій і збройних конфліктів, визначається Кабінетом Міністрів України.

Зазначеним Законом визначено охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет, що має важливе значення для забезпечення національної

безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави, і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні встановлює основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини.

Варто наголосити, що у Постанові КМ України № 547 від 1 червня 2023 р. «Про внесення змін до Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів» були внесені зміни щодо надання статусу дітям, які постраждали з початку повномасштабного вторгнення, до 3 червня 2023 року перелік постраждалих дітей був обмежений Донецькою та Луганською областями. Отже, на отримання відповідного статусу може претендувати дитина, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії російської федерації не досягла повноліття.

Станом на 7 вересня 2023 року за даними державного порталу розшуку дітей загинуло понад 500 дітей, ще 1 120 отримали поранення, а понад 19 тисяч дітей вважаються депортованими. Точні цифри встановити неможливо через активні бойові дії та тимчасову окупацію [1].

Відповідно до Закону України «Про соціальний захист дітей війни» від 18 листопада 2004 року № 2195-IV встановлений правовий статус дітей війни, який визначає основи їх соціального захисту та гарантує їх соціальну захищеність шляхом надання пільг і державної соціальної підтримки. Термін дитина війни - особа, яка є громадянином України та якій на час закінчення (2 вересня 1945 року) Другої світової війни було менше 18 років. Як бачимо, даний термін асоціювався саме з людьми похилого віку.

Постановою КМ України № 268 від 5 квітня 2017 р. «Про затвердження Порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів», визначено механізм надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів: 1) фізичне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі - фізичне насильство), - отримання дитиною у період її перебування в зоні воєнних дій та збройних конфліктів тілесних ушкоджень різного ступеня, які завдали їй фізичного болю, спричинили розлад її здоров'я; 2) сексуальне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі - сексуальне насильство), - перенесені дитиною дії сексуального характеру у період її перебування в зоні воєнних дій та збройних конфліктів, зокрема: демонстрування статевих органів; статевий акт у присутності дитини; статеві зносини чи розпусні дії з дитиною, задоволення статевої пристрасті з дитиною; втягнення дитини в зайняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією; примушування до участі у виготовленні зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм, інших предметів порнографічного характеру, а також інші правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності дитини; 3) психологічне насильство, якого зазнала дитина внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів (далі - психологічне насильство), - моральні та психологічні страждання (травми) дитини, що не потребують доведення, і які вона перенесла внаслідок її проживання/перебування в умовах воєнних дій, збройних конфліктів, тимчасової окупації, її внутрішнього переміщення або переміщення за кордон, як наслідок залишення свого місця проживання/перебування у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, а також загибелі (зникнення безвісти), потрапляння у полон, смерті внаслідок отриманих у результаті збройного конфлікту поранення, контузії або каліцтва на території України чи за кордоном її батьків або одного з них - із числа цивільних осіб, а

також її батьків або одного з них - з числа осіб, визначених п.2 Порядку надання статусу члена сім'ї загиблого (померлого) Захисника чи Захисниці України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 740 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 78, ст. 2605; 2022 р., № 57, ст. 3390).

Варто зазначити, що право на отримання статусу має дитина, а також особа, яка на час воєнних дій, збройних конфліктів, збройної агресії російської федерації не досягла 18 років (повноліття), і в результаті: 1) отримали поранення, контузію, каліцтво; 2) зазнали фізичного, сексуального насильства; 3) були викрадені або незаконно вивезені за межі України; 4) залучалися до участі у діях воєнізованих чи збройних формувань; 5) незаконно утримувалися, у тому числі в полоні; 6) зазнали психологічного насильства. Отже, наслідками воєнних дій і збройних конфліктів для дитини можуть бути одна, кілька або всі обставини, зазначені в п. 3 даного Порядку. Тому під час надання дитині статусу заявником визначається обставина, яка мала найбільший негативний вплив на стан здоров'я та розвиток дитини.

Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо надання статусу дитина війни та пільг дітям, які проживали в районах проведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації або на лінії розмежування був знятий з розгляду. Законопроектом передбачалось встановити нові пільги для дітей війни, а саме: 1) щорічну грошову допомогу на оздоровлення дитини війни дошкільного і шкільного віку; 2) компенсацію витрат, пов'язаних із отриманням психологічної допомоги для дитини війни, дошкільного і шкільного віку; 3) державну цільову підтримку для здобуття професійної (професійнотехнічної), фахової передвищої та вищої освіти у державних та комунальних закладах освіти.

У пояснювальній записці МОЗ України до законопроекту наголошено, що суспільні відносини, пов'язані із соціальним захистом і підтримкою різних категорій дітей, вже регулюються низкою законодавчих актів. Законом України «Про охорону дитинства» встановлено основні засади державної політики у цій сфері, що ґрунтуються на забезпеченні найкращих інтересів дитини. Також, не вбачається доцільним наділяти запропоновану категорію дітей додатковим статусом «діти війни», що дозволить уникнути подвійного і суперечливого регулювання. Програмою медичних гарантій на 2023 рік передбачено надання послуг населенню з охорони психічного здоров'я за 3 пакетами: «Супровід і лікування дорослих і дітей з психічними розладами на первинному рівні медичної допомоги», «Стаціонарна психіатрична допомога дорослим і дітям», «Психіатрична допомога, яка надається мобільними мультидисциплінарними командами». Враховуючи зазначене, державою за рахунок коштів програми медичних гарантій вже забезпечено рівний доступ усіх категорій громадян до якісної та доступної психіатричної та психологічної допомоги [2].

Дитина, яка проживала в районах проведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації або на лінії розмежування, але виїхала з зазначених районів може бути зареєстрована як внутрішньо переміщена особа, на яку поширюватимуться чинні норми законодавства України про таких осіб. У цьому зв'язку доцільно відмітити, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про оздоровлення і відпочинок дітей» діти, зареєстровані як внутрішньо переміщені особи; діти, які проживають у населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, відносяться до дітей, які потребують особливої соціальної уваги та підтримки. А згідно із ст. 24 цього Закону оздоровлення та відпочинок дітей, які потребують особливих умов для оздоровлення, та дітей, які потребують

особливої соціальної уваги та підтримки, здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, професійних спілок і фондів, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством. Варто також врахувати, що для осіб (в тому числі дітей), які зазнали фізичних і психологічних травм, фінансових втрат або законні права та інтереси яких були порушені використанням та (або) наявністю вибухонебезпечних предметів або діями чи бездіяльністю відповідальних осіб, або членів сімей осіб, загиблих від вибухонебезпечних предметів, Законом України «Про протимінну діяльність» (ст. 10) передбачено виплату щорічної допомоги на оздоровлення у сумі, порядок призначення і виплати якої встановлюється Кабінетом Міністрів України [2].

У пояснювальній записці МОН України до законопроекту зазначено, що реалізація законопроекту на момент внесення не потребує додаткових витрат з Державного бюджету України. Проте реалізація законопроекту в частині надання державної цільової підтримки для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти потребуватиме суттєвого збільшення видатків з Державного бюджету України на виплату соціальних стипендій визначеній категорії – діти війни [3].

Пенсійний фонд України щодо вищезазначеного проєкту наголосив, що реалізація норм законопроекту потребуватиме додаткових асигнувань з Державного бюджету України та впливатиме на видаткову частину бюджету Пенсійного фонду України, що потребує узгодження з Міністерством фінансів України. Разом з тим законопроект містить ризики щодо неоднозначного трактування його норм, які потребують уточнення, зокрема, в частині кола осіб, на яких вони поширюються, та встановлення факту віднесення їх до дітей війни за ознаками, наведеними у законопроекті (наприклад, дітей, які після їх народження проживали на інших територіях України або виїхали за кордон, в тому числі з огляду на те, що за умовами законопроекту тривалість періоду проживання для реалізації пропонованих прав не встановлена). Конституційний Суд України неодноразово, зокрема, у рішеннях від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 29 червня 2010 року №17-рп/2010, від 22 грудня 2010 року № 23-рп/2010, від 11 жовтня 2011 року № 10-рп/2011 звертав увагу на те, що основним елементом принципу верховенства права, передбаченого статтею 8 Конституції України, є принцип правової визначеності, відповідно до якого юридичні норми мають бути чіткими, ясними і недвозначними, оскільки інше не може забезпечити їх однакове застосування та не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці [4]. Даний законопроект не був підтриманий Міністерством соціальної політики України, Міністерством фінансів України та Міністерством у справах ветеранів України. Отже, законопроект був заслуханий та знятий з розгляду, саме за додаткові витрати Державного бюджету України, які в більшості дублюються низкою законодавчих актів.

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», Закону України «Про охорону дитинства», Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого Постановою КМ України № 866 від 24 вересня 2008 року, порядку надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, затвердженого Постановою КМ України № 268 від 05 квітня 2017 року, розглянувши заяви громадян та поданих до них документів, враховуючи рішення комісії з питань захисту прав дитини надається статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів.

Список використаних джерел:

1. Добромильська С. Як оформити статус «дитина війни» і що він дає у 2023 році - пояснюють юристи (В. Гуренко, Р. Сobotник) URL: <https://life.pravda.com.ua/projects/zapitay-jittya/2023/09/16/256551/>
2. Пропозиції МОЗ України до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання статусу дитина війни та пільг дітям, які проживали в районах проведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації або на лінії розмежування» URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-3352807.pdf
3. Пропозиції Міністерства освіти і науки України до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання статусу дитина війни та пільг дітям, які проживали в районах проведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації або на лінії розмежування» (реєстр. № 9042 від 21.02.2023, н. д. Мороз В., Яковенко Є. та інші) (перше читання) URL: <file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/document-3229942.pdf>
4. Пропозиції Пенсійного фонду України до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання статусу дитина війни та пільг дітям, які проживали в районах проведення воєнних (бойових) дій у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації або на лінії розмежування», внесеного народними депутатами України Морозом В. В. та іншими реєстраційний номер 9042 від 21 лютого 2023 року URL: <file:///C:/Users/%D0%9E%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0/Downloads/document-3249930.pdf>

УДК 342.6

Сіренко С.В.

старший державний виконавець відділу
примусового виконання рішень
Департаменту державної виконавчої служби
Міністерства юстиції України,
м. Київ, Україна

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ НА КОРИСТЬ ДИТИНИ

Обов'язок зі сплати аліментів не полишає батьків і у воєнний час. Проте на період дії на території України воєнного стану з'явилися певні зміни у стягненні аліментів. Як зазначалось вище, державним виконавцям вже відновлено доступ до АСВП, таким чином вони можуть безперешкодно здійснювати перерахування коштів стягувачам, що надійшли на рахунки органів державної виконавчої служби.

З початком дії в Україні воєнного стану робота автоматизованої системи виконавчого провадження (далі - «АСВП») була зупинена. Державне підприємство «Національні інформаційні системи» тимчасово заблокувало доступ до АСВП та Єдиного реєстру боржників для недопущення будь-яких несанкціонованих дій з інформацією, що міститься в